

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՒԻՆ ՔՍԱՐԱՔԱԿԱՆ ԱՆՅԻՑ

Եւրոպայի քաղաքականութեան խնդիրը դարձեալ Խաչիոյ գործերուն ու Կարիպատիին քաղութանցը վրայ է: Կարիպատիին գրեթէ բոլոր Սիկիլիան ոտք հանեց ու տիրեց անոր. այնպէս որ այժմ յիսուսնազարեւն աւելի զօրք ունի, քանի մը պատերազմական նաւ եւ շատ մը ստակ՝ որ Խաչիոյ ամեն կողմերէն, եւս եւ զրօք երկիրներէ ընդունեցաւ: Նախիլի տերութիւնը մեծ վախի մէջ է. ուստի եւ քաղաքը խոտաւցաւ տալ իւր հպատակներուն սահմանադրական կառավարութիւն, տպագրութեան ազատութիւն եւ ուրիշ մեծամեծ արտօնութիւններ, բայց շատը կրնեն բէ ուշ է, ժողովուրդը միտք չունի այն բռնութեամբ տրուած ազատութիւններով զոն լինելու կամ այն խոտմանց հաւատարմութիւնը:

— Տաճկաստանի քրիստոնէից քաշած նեղութիւններուն համար՝ Ռուսիոյ արտաքին գործոց ուստիկանը բողոքի նման յայտարարութիւն մը հրատարակած էր միւս եւրոպական տերութեանց, յորդորելով զանոնք որ միաբան խորհրդով հնարք մը գտնեն այն նեղութեանց վերնալուսն: Օսմանեան տերութիւնը ինքնին փութացաւ պատասխան տալու քէրքն ալ ջանքն ու զիտաւորութիւնը այն է որ այս բանն համար Կարիպոս դաշնադրութեան մէջ խոտաւցած պայմանները կատարուին. ուստի Գրպըզըր Մեհմետ փաշան յուզարկեց եւրոպական Տաճկաստանն որ այն կողմի քրիստոնէից վիճակը քննէ հասկընայ, եւ պէտք եղած բարեկարգութիւններն բնէ:

ԼՈՌՈՒ-ՄԵԼԻՔԵԱՆՑ ԶՈՐԱՎԱՐԻՆ ՆԱԲԱԿԸ:

Քաջ եւ անուանի հայկազն զօրապետը Միքայէլ Տարիւնեան Լոռու-Մելիքեանց (որ եւ Լորիս-Մելիքով) զեղեցիկ եւ զօրաւոր պատասխանով մը հերքեր է Օտեսսայի ռուս լրագրոյն՝ իրեն այս տարի դէպ իՊօլիս ըրած ճանապարհորդութեանը համար տուած գունճկական լուրերը: Արդեն Մաւիսը Պօլսոյ անգղիական լրագրի մը տուած կեղեկարծ տեղեկութիւններուն անհիմն լինելը ցուցուցեր էր, մեր ծիւծաւն ալ իւր ուստերէն մասին մէջ Օտեսսայի լրագրոյն այս կողմանէ ըրած սխալները քանի մը խօսքով ուղղեր էր. բայց մեծ ուրախութիւն է մեզի տեսնելը որ քաջ զօրապետը ինքնին պարզեր է ճշմարտութիւնը իյանդիմանութիւն խոտմասեր կամ շարափառ հակառակորդաց: — Դիտմամբ կըրանեցնենք հոս խոտմասեր բառը, վասնզի յայտնի կըրանենք որ այն անգղիական լրագիրը եւ Օտեսսայի բողոքակիցը ազգիս մէջ նոր խռովութիւն եւ անհիմն կասկածներ սերմանելու մտքով կ'ընտարակեն այսպիսի լուրերը: Օրինակի համար, Հայոց եւ Յունաց պատրիարքները քրիստոնէական քաղաքավարութեամբ իրարու հետ յունկարծ չտեսնուին. — իսկոյն պատրաստ են պապական եւ բողոքականը Հայուն ականջէն վար բռնելու, ոմանք նաեւ իրենց լրագրացը մէջ հրատարակելու, քէ Յունաց միտքը Հայերը յոյն դարձնել է . . . : Բայց փառք Աստուծոյ որ Հայն ալ խելք ունի, եւ Զմիւռնիոյ Արշարուստի պէս ու Պօլսոյ Մաւիսին պէս լրագիրները, եւս եւ մասնաւոր ջատագովներն ալ պալեաս չեն, որ կարող են իրենց ազգին պատիւը արժանաւորապէս պահպանել ու պաշտպանել: — Լոռու-Մելիքեանց զօրավարին նամակը անա միայն անոր համար կ'ըրարգմանենք ու կ'ընտարակենք հոս որ մեր ազգութեանը բռնամիտներն եւս, որ ուստերէն բնագիրը չեն հասկընար, կարդան ու խրատուին:

«Պարոն. — Ձեր հրատարակած Օտեսսայի լրագրոյն 46 Թուահամարին մէջ Պօլսոյ Թղթակցիկը նամակէն առնուած լուր մը կարդացի Մելիքով

ըսուած զօրավարի մը վրայ: Եւ որովհետեւ կովկասու երկիրը Մելիքով զօրավար չկայ, իսկ իՊօլիս այն ատենները եւս կայի Լորիս-Մելիքովս, անոր համար տեղեկութիւնը իմ վրաս կ'առնուի:

«Այլ քիս չէի ուզեր հաւատալ՝ երբ կարդացի այն Թուահամարին մէջ որ իբր Թէ իմ Տաճկաստան երթալուս նպատակն է եղեր երկու եկեղեցեաց մէջ միաբանութիւն ընել . . . : Յետոյ, առաջին լուրը փոխելով, եւ իբրեւ անոր սխալը շտկելու մտքով, ձեր լրագրոյն 52 Թուահամարին մէջ տպուած է Թէ եւս կաշխատիմ եղեր էջմիածնի ու վանայ կաթողիկոսութիւնները միաւորել, այնպէս որ առաջինին տրուի բոլոր Հայոց ազգին վրայ հոգեւորական իշխանութիւնը, իսկ երկրորդին բոլոր աշխարհական իշխանութիւնը: — Շատ այլանդակ մտածութիւն. մի՞թէ կարելի՞ բան է որ օտար տէրութեան հպատակ մարդ մը ուրիշ Թագաւորութեան տակ եղած պատրիարքութեան մը աշխարհական գործերուն խառնուի:

«Իմ սիրտս ամենեւին չցաւիւր այսպիսի լուրերու վրայ, վասնզի խելացի մարդը չհաւատար անոնց, եւ գիտէ Թէ անոնք ամենեւին չեն յարմարի՞ ոչ իմ վիճակիս, եւ ոչ ունեցած ջերմեանն ուղծութեանս այն դաւանութեան յորում ծնած եմ: Բայց այս անհիմն լուրերը անտարակոյս իմ հաւատակից եղբարցս սրտին մէջ զանազան կասկածներ պիտի ձգեն՝ Թէ հոս Ռուսաստան եւ Թէ Տաճկաստան: Հրամանքը լաւ պէտք է հասկընաս, Պարոն խմբագրիչ, Թէ եւս ամենեւին յօժարութիւն չունիմ որ իմ անունովս եւ ոչ ամենափոքր բարոյական անհանգստութիւն մը պատճառէ իմ հաւատակիցներուն՝ ձեր Թղթակցին անխոհեմութիւնը. եւ անա անոր համար գրիչը կ'առնուի որ եղածը ամենայն ճշմարտութեամբ պատմեմ ու անհիմն մեկնաբանութիւնները հերքեմ:

«Անցած տարի՝ ես իբրեւ Լուսաւորչական Հայ՝ յուղարկեցայ Կոստանդնուպօլիս ընդառաջ եւ յուղեկցութիւն իրովկաս նորընտիր Կաթողիկոսին ամենայն Հայոց Մատթէոսի. որով մեր տէրութիւնը փափաքեցաւ պատիւ ընել վեհափառ Հայրապետին աստիճանին եւ ազգիս Հայոց. իսկ այս տարի զնացի հոն՝ մեր երկրէն փոխադրուող Ձերքէզներուն գործերը կարգի դնելու համար, եւ ոչ Թէ եկեղեցական ո՞ր եւ իցէ խնդրոյ վրայ խօսելու մտքով:

«Ահա այսչափ բան միայն կրնար եւ պարտական էր ըսել ձեր Թղթակցից իմ Պօլիս երթալուս վրայ: Զեմ ուզեր քննութեան ելլել Թէ ի՞նչ աղբիւրներէ կ'առնուիմ ձեզի տուած տեղեկութիւնները. արդեօք Տաճկաստանի այլալեզու շուկաներէն Թէ հոն տպուող օտարազգի լրագիրներէն, որ վաղուց ճանօթ են մեզի իրենց անհոռնի սուտերովը եւ մեր կողմերուն վրայ ունեցած կատարեալ տգիտութեամբը: Ինչ եւ իցէ, կ'սնդրեմ պարոն՝ որ այս լուրերուն ստոյգ միտքը դուրս հանես եւ այս նամակս լրագրոյդ մէջ հրատարակես:

«Մնամ. . . եւ այլն:

«ՄԻՔԱՅԷԼ ԼՈՌՈՒ-ՄԵԼԻՔԵԱՆՑ:»

Հրամայեցաք տպագրել. իԹեոդոսիա, ի14 Յունիսի 1860. Գարրիէլ Վ. Այվազեան:

Խոսարանի Խաչիւկեան Ոստանաւարանի Հայոց: